

Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio

EDUSKUNTA

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

asia: HE 16/2018 laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ym. ja

Sosiaali- ja terveysministeriön valinnanvapauslakiin 27.6.2018 ehdottamat muutokset

Pyydettyinä lausuntonani esitän;

5 §:n 2 momentti asiakassuunnitelma ja 76 § asiakas- ja potilastietojen käsittely ja rekisterinpito

STM:n 27.6.2018 lähettämän korjausviestin mukaan ministeriön lähettämän täydentävän vastineen liitteessä on 76 §:n oikeanpuoleisella palstalla ollut virheellinen teksti. Varsinaisessa vastintekstissä 76 § on oikein. Tietosuojavaltuutettu olettaa, että vastintekstillä tarkoitetaan STM:n 27.6.2018 päiväämää vastineen täydennystä, joka koskee henkilötietojen suojaa koskevia säännöksiä. Tietosuojavaltuutettu on arvioinut säännöksiä siinä olevan tekstin ja korjaustaulukon pohjalta. Tietosuojavaltuutettu viittaa myös aiemmin samassa asiassa eduskunnalle antamiinsa lausuntoihin.

Asiakassuunnitelmaa koskevan 5 §:n 2 momentin mukaan asiakassuunnitelma sisältää yksityiskohtaiset suunnitelmat ja niiden nojalla laaditun yhteenvedon, jonka sisältöä on myös määritelty. Miten yksi asiakassuunnitelma voi sisältää monta yksityiskohtaista suunnitelmaa ja vielä yhteenvedon? Kyisessä momentissa on nimenomaan määritelty mitä yhteenvedoon kuuluu ja se sisältää kaikille osapuolille tarpeellista tietoa. 76 §:n 2 momentissa käytetään monikkoa ja todetaan, että asiakassuunnitelman yhteenvedo ja siihen välittömästi liittyvät yksityiskohtaiset suunnitelma-asiakirjat sekä potilas- ja asiakastiedot tallennetaan erilliseen asiakassuunnitelmarekisteriin. Lisäksi viimeksi mainitun momentin lopussa on säädetty edellytyksistä, joiden mukaisesti on pääsy muihin suunnitelmiin kuin yhteenvedoon. Pääsyä on rajoitettu yksityiskohtaisiin suunnitelma-asiakirjoihin silloin, kun ne eivät ole palvelunantajalle tarpeellisia. Tarkoitus on siten, että on kyse useista eri asiakirjoista, eikä vain yhdestä asiakassuunnitelmasta, kuten 5 §:n 2 momentissa on esitetty. *Tietosuojavaltuutettu katsoo, että edellä mainituista syistä 5 §:n 2 momentin sanamuotoa tulee muuttaa niin, että se on yhteensopiva 76 §:n 2 momentin kanssa.*

80 § Kansaneläkelaitoksen oikeus saada ja luovuttaa tietoja

Ehdotuksen mukaan Kelalla olisi oikeus saada erittäin laajasti tietoja asiakaskohtaisen kiinteän korvauksen laskemiseksi. Kyseessä olevat tiedot kuuluvat osittain tietosuojasetuksen tarkoittamiin erityisiin tietoryhmiin ja niiden perusteella syntyy kansalaisesta hyvin perusteellinen käsitys. Tällaisen tietomassa kerääminen sisältää myös ison tietoturvariskin. *Tietosuojavaltuutettu esittää valiokunnan arvioitavaksi, onko tarpeen kerätä näin laajasti kansalaisia koskevia tietoja asiakaskohtaisen kiinteän maksun määrittelyä varten. Onko se oikeasuhtaista tavoiteltuun päämäärään nähden ja minkälaisia riskejä se sisältää rekisteröityjen oikeuksille? Voitaisiinko maksu määritellä vähemmilläkin tiedoilla tai jollain muulla tavoin?*

Edellä esittämäni perustuu seuraaviin tunnistamiini ongelmiin;

Ensimmäinen ongelma:

Esityksen mukaan THL on tekemässä tieteellistä tutkimusta ko. korvauksessa käytettävien algoritmien määrittämiseksi. Tiedossani ei ole, **mitkä tiedot tulevat olemaan merkityksellisiä tässä profiloinnissa käytettävässä mallissa.**

Kelalla olisi 80 §:n 2 momentin mukaan mm. oikeus 6 kohdan mukaan saada maakunnilta asiakas- ja potilastiedot 76 §:n mukaisista asiakas- ja potilasrekistereistä. Onko esim. tällainen oikeus tarpeen ja miten pystytään rajaamaan Kelan tiedonsaanti vain kiinteän korvauksen laskemiseksi välttämättömiin tietoihin? 2 kohdan mukaan Kela saisi jo Terveystietokeskukselta diagnoositiedot. Muissa 2 momentin kohdissa on yksilöity, minkälaisia välttämättömiä tietoja eri tahoilta on oikeus saada. Tällainen yksilöinti olisi syytä tehdä myös 6 kohdan osalta, jos tällainen tiedonsaanti yleensä katsotaan tarpeelliseksi.

Nyt käsiteltävänä olevaan esitykseen on sisällytetty KELA:lle tiedonsaantioikeuksia, joita ei edellä sanotun johdosta pystytä perustelemaan.

Toinen ongelma:

Tietojen luovuttajat luovuttaisivat henkilötietoja **eri käyttötarkoitukseen** kuin mihin ne on alkuaan kerätty. Tällainen tietojen käyttötarkoituksen muutos edellyttää, että tietojen saamista tai luovuttamista koskevien säännösten tulee täyttää tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdan vaatimukset. Kyseinen kohta mahdollistaa henkilötietojen käyttötarkoituksen muutoksen, jos se perustuu jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhtaisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. Sen mukaan tällaisessa lainsäädännössä tulee kuitenkin noudattaa keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta voidaan säätää poikkeuksia, jotta voidaan taata mm. kansanterveys ja sosiaaliturva. Tämä ongelma koskee, kuten esityksestäkin ilmenee, tietojen alkuperäisiä luovuttajia (vrt. Tilastokeskuksesta esitetty)

Kolmas ongelma:

Perusoikeuksien rajoittamiseen liittyvä **suhteellisuusperiaate.**

Vielä tiedossamme ei ole niitä tietoja, joita tarvitaan **vain** korvauksen määrittämisessä.

Tiedossani ei ole myöskään näyttöä siitä, miksi on päädytty esittämään mallia, jossa koko väestö profiloitaisiin. Profiloitikäsitteen osalta viitataan STM:n 27.6.2018 päivätyn kirjelmän sivulla 20 lausuttuun: *"Kapitaatiokorvauksen laskemisessa on sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan sinänsä kyse tietosuoja-asetuksen 4 artiklan mukaisesta profiloinnista."* Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 72-kohdan mukaan profilointiin sovelletaan sellaisenaan tämän henkilötietojen käsittelyä sääntelevän asetuksen sääntöjä, kuten käsittelyn oikeudellisia perusteita tai tietosuojaperiaatteita. Voitaissiinko maksu määritellä vähemmälläkin tiedoilla tai jollain muulla tavoin? Tässä yhteydessä olisi välttämätöntä myös vielä tarkemmin avata asiaa rekisteröityjen oikeuksien kannalta ja mikäli järjestelmään päädytään, myös sen suojauksen kannalta.

Neljäs ongelma:

Säännöksen *viimeisen momentin* mukaan Kelalla olisi oikeus luovuttaa tässä laissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi välttämättömiä asiakas- ja potilastietoja maakunnille ja palveluntuottajille salassapitosäännösten estämättä. *Tietosuojavaltuutettu katsoo, että tätä luovutussäännöstä pitäisi vielä tarkentaa siltä osin, minkä tyyppisistä tiedoista on kyse.*

Tietosuojaa koskeva vaikutusten arviointi

Ministeriö on todennut henkilötietojen suojaa koskevan muistion lopussa, että asiassa tulee tehdä tietosuojaa koskeva vaikutusten arviointi. Se tulee tehdä joko lakia säädettäessä tai rekisterinpitäjän tulee tehdä se. Ministeriön mukaan arviointia ei ole tarkoituksenmukaista tehdä lain säätämisen yhteydessä, koska rekisterinpitäjällä on paremmat edellytykset tehdä vaikutusarviointi mm. rekisterin teknisen toteutuksen perusteella.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että rekisterinpitäjä noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä, jonka vuoksi osa vaikutustenarvioinnista on käytännössä tehtävä jo lainsäätämisen yhteydessä. Tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 7 alakohdan mukaan on mm. tehtävä arvio käsittelytoimien tarpeellisuudesta ja oikeasuhteisuudesta tarkoituksiin nähden ja rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia koskevista riskeistä. *Tietosuojavaltuutettu katsoo, että jo lainsäädäntövaiheessa tulee siten tehdä ainakin osittainen ehdotettujen henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten vaikutusten arviointi.* On mm. arvioitava, onko tarpeen ja oikeasuhtaisia tavoiteltuun päämäärään nähden kerätä niin tavatoman laajasti kansalaisia koskevia tietoja kiinteän korvauksen laskemiseksi ja arvioitava myös tästä johtuvia riskejä.